

necesită abordări prin implicarea diferitor poziții metodologice. Se poate afirma cu certitudine că actualmente sunt prezente toate reperetele teoretice și condițiile sociale, profesionale ale devenirii axiologiei medicale.

Bibliografie

1. Bănică Marian. *Valoare și sistem*. – Pitești: Ed. Zodia Fecioarei, s.a. – 163 p.
2. Bârzescu Ilona. *Axiologie*. Curs. – Timișoara: Tip. Univ. din Timișoara, 1994. – 136 p.
3. Biblia sau Sfânta Scriptură. – București: Ed. Inst. Bibl. și de Miss. al ROR, 1990. – 1423 p.
4. Grünberg Ludwig. *Axiologia și condiția umană*. – București: Ed. Politică, 1972. – 380 p.
5. Rescher Nicholas. *Axiologia – teorie generală a valorilor // Axiologie și moralitate*. – București: Ed. Punct, 2001. – P.7-16.
6. Țârdea T.N., Berlinschi P.V., Eșanu A.I., Nisteanu D.U., Ojovanu V.I. *Dicționar de Filosofie și Bioetică*. – Chișinău: Centrul Editorial-Poligrafic *Medicina*, 2004. – 441 p.

FILOSOFIA PRACTICĂ ȘI ALEGEREA RAȚIONALĂ: ASPECTE AXIOLOGICE

Ludmila Roșca

Institutul de Stat de Relații Internaționale din Moldova

Summary

Practical Philosophy and Rational Choice: Axiological aspects

In the present article the author proposes to explain the need of changing of the human conscience, of the individual mentality, that is dictated by the critical conditions of existence of the contemporary human. Highlighting the specific of historical and social time in which contemporary man practices, the author explores Hegel's dialectic law which allows to conclude that the humanity is facing a new stage, what choice will it make?

Rezumat

În articolul prezent autoarea își propune să explice necesitatea schimbării conștiinței umane, a mentalității individului, dictată de condițiile critice ale existenței omului contemporan. Menționând specificul timpului istoric, timpului social, în care-și desfășoară activitatea omul contemporan, autoarea explorează legea dialecticii lui Hegel, care-i permite să conchidă: omenirea este în pragul unui nou salt, ce alegere va face?

Lumea contemporană se confruntă cu multiple probleme. Acestea sunt determinate de multiple cauze. Filosofia teoretică și practică, din timpuri străvechi, abordează cauzalitatea, inclusiv și motivația activității umane, la nivel individual, de grup și comunitar. Actualitatea și semnificația investigațiilor de acest gen se intensifică în momentele critice din viața individului, grupului și sociumului. Trăim într-o astfel de perioadă, în care valorile au fost supuse unor modificări esențiale, iar conștiința la toate nivelurile de manifestare: individual, social și personal, nu reușește să reacționeze la schimbările și provocările endogene vieții omului și sociumului. Schimbările din modul de viață al omului contemporan, abordările conceptuale ale acestuia, influențează în mod direct decizia persoanei de a face sau a nu face ceva, de a se implica sau nu în desfășurarea unor evenimente concrete. Aceste situații tensionează existența individului. Ieșirea, dar și mai potrivită ar fi ocolirea/prevenirea situațiilor critice este posibilă doar prin valorificarea mijloacelor ce sensibilizează toate componentele psihicului uman și mai ales nucleul acestuia, forța lui integratoare – conștiința. Un mijloc expresiv de trezire, de implicare a conștiinței individuale, de reactualizare permanentă a conștiinței de sine, îl reprezintă filosofia practică.

În lucrarea „Criza științei europene și fenomenologia transcendențială”, Edmund Husserl sublinia: „în filosofie noi suntem funcționarii omenirii, cum n-am dori noi să abandonăm această

misiune” [1, p.145]. Menționând că epoca istorică, în care își desfășoară activitatea este caracterizată de diverse manifestări ale crizei existențiale, Husserl își propune să definească esența fenomenelor crizei în temeiurile lor. Observând că izvoarele crizei reies din realitatea în care sunt oameni buni și oameni răi, iar cei din urmă crează probleme celor dintâi, Husserl menționa, că este important să elucidăm cauza de ce oamenii sunt așa și să definim mijloacele schimbării și chiar salvării lor. Filosoful conchide:”Dacă este ceva ce poate salva lumea, apoi asta este filosofia”[1, p.53]. Husserl era convins că nenorocirile esențiale ale omenirii epocii tehnogene sunt o consecință a crizei științelor, dezvoltate în baza metodologiei filosofice și științifice, care corespundea epocii moderne. Întemeind științele naturii în baza matematicii și acumulând rezultate frumoase în cunoașterea esențelor lucrurilor materiale, savanții au lăsat fără atenție lumea vieții umane. Între lumea vieții și lumea esențelor a apărut o distanță care s-a manifestat într-o mare necorespondere, care n-a putut fi compensată de realizările științifice și tehnologiile noi. Această situație vorbește despre faptul că în viața omului este ceva mai important decât realizările științifice și a producerii. Este vorba despre unele procedee de sens prin care omul se apreciază pe sine, se cunoaște pe sine[2, p.237-242].

În calitate de lege fundamentală a lumii spirituale Husserl propune motivația. Obiectele lumii sociale, printre care menționăm: bunăstarea, creațiile, lucrurile necesare etc. ne determină să adoptăm o poziție. Husserl definește cauza crizei culturii europene prin incapacitatea filosofiei și științei de a ajuta omul în realizarea acelei forme de existență, care ar fi aleasă în baza unei convingeri raționale. Cunoașterea este doar unul, cel mai esențial mod de a fi al conștiinței. Alături de aceasta mai sunt: actele aprecierii și voinței. Meditațiile asupra rațiunii practice sunt orientate spre deosebirea valorilor autentice de cele false, a voinței etice și neetice.

Istoria culturii și civilizației universale reflectă diverse situații în care omenirea a fost determinată să aleagă, să decidă asupra vectorului propriei evoluții. Procesul socio-cultural, sub acest aspect a fost supus unei analize minuțioase atât de teoria dezvoltării socio-culturale a lui Hegel, cât și de teoria formațională a lui K. Marx. Vom aplica dialectica hegeliană, deoarece ea include și epoca preistorică, în timp ce teoria formațională lasă fără atenție determinarea trecerii omului de la starea naturală la cea socială. Aplicând dialectica lui Hegel constatăm că omul în evoluția sa istorică își determină în mod rațional soarta (condițiile existențiale) de două ori. În starea naturală omul nu este capabil să-și definească esența. Acele deosebiri, pe care le observă în procesul comunicării cu animalele îi permit doar să înțeleagă că este mai superior ca ele, iar puterea lui nu constă în calitățile fizice dar în altceva, la acel moment nedefinit, deoarece este insuficient dezvoltat și se manifestă sporadic prin anumite sclipiri, care și îi oferă omului primitiv soluții la problemele cu care se confruntă. Creșterea numerică a sclipirilor, determinată de evoluția creierului uman, a condus la apariția conștiinței individuale, act ce a făcut posibilă trecerea (saltul) evolutivă la starea socială a omului.

Despre sociogeneză există o bogată literatură, care valorifică diferite aspecte ale afirmării lui Homo socialis (antiteza). Creîndu-și propria lume în baza valorificării facultăților și abilităților sale omul se transformă în creatorul culturii și civilizației, nucleul cărora îl constituie conștiința socială. Diversitatea formelor conștiinței sociale nu doar explorează potențialul cognitiv și creativ al persoanei, dar și îi deschide noi perspective de evoluție, de maturizare a conștiinței individuale și anume posibilitatea de a-și dezvolta conștiința sinelui. Deși Socrate accentuează acest moment prin aforismul: ”Cunoaște-te pe tine însuși!”, omul în epoca modernă este încurajat de știință și filosofie și conchide pentru sine că este „stăpîn” al tuturor bogățiilor lumii înconjurătoare, care sunt nelimitate și respectiv pot fi folosite. Această abordare a lumii a produs mentalitatea lui Homo economicus, caracterizat de un consum exagerat, irațional al resurselor naturale. Actualmente suntem martorii consecințelor activității lui Homo economicus, care cer o soluție radicală – săvîrșirea unui nou salt, al trecerii antitezei în sinteză, purtătorul căreia este ființa spirituală, morală – Homo moralis.

În susținerea ipotezei despre semnificația majoră a timpului nostru și aprecierea adecvată a alegerii raționale, a motivației acesteia, este utilizată lucrarea filosofului român Mihai Ralea „Explicarea omului”. Teza inițială a investigației, realizate de către Mihai Ralea, ne arată că

condiția umană devine posibilitate prin refularea datului natural. Mihai Ralea afirmă că prima poziție a omului”este de negație dialectică, de rezistență, de invenție de piedici. Omul e un creator de piedici, spre a-și afirma anumite libertăți, creațiunile sale de la economie, artă și morală se înfățișează ca alcătuirii proprii [3, pag.6-7]. Dezvoltând ideea, în conformitate cu care condiția umană devine posibilitate prin refularea datului natural, constatăm că socialul (antiteza) neagă starea naturală a omului (teza), act săvârșit de ființa rațională. Nu vom intra în detalii referitoare la factorii ce determină saltul de la biologic la social [4], ne interesează cum și când antiteza va trece în sinteză, care este subiectul ce va realiza saltul, ce oportunități are acesta. Actualmente ne interesează chestiunea: este suficient de dezvoltat intelectul uman pentru a alege corect între oportunitățile timpului istoric, social. Doar complexitatea fiecărei posibilități de dezvoltare a societății contemporane impune cerințe serioase față de subiectul principal al tuturor proceselor, fenomenelor realității obiective. Nu întâmplător unul dintre cei mai conștienți reprezentanți ai omenirii de tensiunile lumii contemporane, savantul și filosoful Moisei Kagan în articolul „Din nou despre esența omului” menționa: „...pentru prima dată în istorie începe să depindă soarta omenirii de personalitatea umană! Deoarece nivelul progresului tehnico-științific, atestat astăzi, care cândva era apreciat drept produsul unei fantezii dezvoltate a cineaștilor și romancierilor, a condus locuitorii Planetei la un conflict cu forțele naturii, care amenință cu dispariția sau cu apariția unei noi specii umane” [5, pag.49]. Anume din acest motiv și ne propunem să descifrăm motivația deciziei subiectului relațiilor sociale.

M.Kagan ne oferă propria opinie asupra sintezei, ce urmează să încheie acest inel al spiralei dialecticii hegeliene. Considerăm că mai este o soluție: schimbarea esențială a modului de abordare a vieții, a condițiilor existențiale de către purtătorul rațiunii, a spiritauității. Despre faptul că este necesară schimbarea mentalității omului contemporan în activitatea Asociației pentru filosofie din Moldova, la conferințele organizate de către membrii activi ai acesteia, profesori la catedrele universitare din țară, se discută demult. La originea schimbării problematicei filosofiei practice, a orientării ei către necesitățile practicii sociale, stă activitatea profesorului universitar Teodor N.Țârdea, fondatorul școlii naționale de bioetică. Conferințele științifico-practice internaționale, organizate de Catedra de Filosofie și Bioetică a Universității de Stat de Medicină și Farmacie „Nicolae Testemițanu” sub multiple aspecte, inclusiv cel axiologic și acțional, abordează condiția umană în societatea informațională, tehnogenă, globalizată. Dacă omul contemporan va însuși și va valorifica în mod rațional potențialul acestor fenomene: informatizarea, tehnologizarea și globalizarea, dacă va reuși să aducă în armonie necesitățile, posibilitățile sale cu cerințele și condițiile reproducerii resurselor vitale ale biosferei, atunci vom fi martorii celei mai benefice sinteze pentru om: schimbarea esențială a modului/stilului de viață, determinată de înțelegerea și reacția adecvată la necesitățile biosferei.

Explorînd sub diverse aspecte schimbarea, atât de necesară pentru supraviețuirea speciei umane, în ultimele studii științifice profesorul universitar Teodor N.Țârdea meditează asupra potențialului cognitiv-formativ al bioeticii sociale, obiectul de studiu al căreia „...se referă nu doar la aprecierea morală a problemelor „cunoștințelor periculoase”, medicalizării, sporirii populației Terrei, agresiunii, vandalismului, violenței și terorismului, armelor biologice și chimice, canibalismului, sadomazochismului, altruismului și ascetismului, prostituției, narcomaniei și alcoolismului (...), dar și altor probleme nu mai puțin semnificative pentru practica umană” [6, p.13]. „Abordarea activitațională netradițională”- caracteristică sociobioeticii, subliniază Teodor N.Țârdea, „rezolvă multe dintre contradicțiile pe care le întâlnim în practica umană” [6, p.13].

Analizînd diferite aprecieri ale omului și în mod deosebit pe cele ce desemnează deosebirile fundamentale ale omului ca specie biologică, ca subiect al relațiilor sociale și anume: Homo sapiens (ființă cugetătoare) și Homo faber (ființă capabilă să producă unelte de muncă), Mihai Ralea subliniază insuficiența lor. Filosoful român susținea: „omenia constituie mai mult decît aptitudinea de a gîndi. E toată acea țesătură de afecte, de sentimente nobile ori josnice, de pasiuni și obsesii, de complicații (...), de credințe (...) ori îndoieli, de speranțe, de dorinți. Umanul cuprinde forțele intelectuale, morale, inconștiente și afective”[3, p.33]. Aprecierile ce

pun în valoare toate manifestările ființei umane sunt indiscutabil importante pentru înțelegerea motivației unei alegeri, unei decizii. Actualmente nu mai facem deosebire între procesul decizional la nivel de stat, de comunitate, de grup și individual. Este prea complicată situația în care se află omenirea și viața pe pământ, de aceea actul alegerii raționale este important la toate nivelurile. Am reprodus explicația lui Mihai Ralea pentru a transmite acea complexitate de influențe asupra deciziei umane. Mai mult ca atât suntem ferm convinși că nici un aspect nu poate fi ignorat, omis din atenția responsabililor pentru educația și instruirea generațiilor ce vor realiza saltul de la social la spiritual, la moral.

Are oare omenirea rezerve pentru a realiza sinteza existențială în cel mai reușit mod pentru componentele ei? Nu este o întrebare retorică. În opinia noastră este chestiunea zilei și atunci când răspundem pozitiv la ea, urmează ca filosofii și savanții, în primul rând, regizorii și scriitorii, în al doilea rând, să-și asume responsabilitatea de a sensibiliza omul, de a-l include în realitatea socială și de a-l determina să se pronunțe în problema discutată: poate comunitatea umană supraviețui în condițiile lumii globalizate, tehnogene. Anterior fiecare om trebuie să fie determinat să-și asume responsabilitatea pentru toate acțiunile sale, inclusiv pentru decizia: voi face totul ce depinde de mine, ca să nu contribui la dispariția culturii și civilizației umane. În acest scop sunt pregătit să-mi revizui necesitățile; să-mi modific preferințele; să fiu mai atent în relația mea cu natura, cu alte viețuitoare; să analizez înainte de a săvârși un act toate consecințele lui pozitive și negative și nu doar pentru mine, dar și pentru omenire.

Dacă filosofii și savanții contemporani, asemenea predecursorilor lor din epoca revoluțiilor tehnico-științifice, care au explorat cu maximă eficiență potențialul cognitiv al omului, își vor înțelege în mod adecvat misiunea, apoi mecanismul social de sensibilizare a emoționalității, de explorare a afectivității spiritului uman va fi elaborat și aplicat. Este necesar la nivelul comunității științifice, a asociațiilor filosofilor să se înțeleagă: metodologia cercetării potențialului uman s-a învechit, nu mai corespunde cerințelor realității sociale. Este necesar să explorăm nu doar potențialul inteligenței umane, care anterior de Immanuel Kant era subordonat imperativului categoric, sentimentului de datorie. După cum a menționat Mihai Ralea „omul este un creator de piedici, pentru a-și oferi unele libertăți”. Imperativul kantian are o interpretare specifică a libertății, care este mai aproape de responsabilitate. Suntem convinși că teoria kantiană, în alte condiții sociale, ar fi fost recomandabilă pentru întemeierea unui sistem de instruire și educație al generațiilor ce ar fi avut de ales: să conserveze viața pe Terra sau să privească cum lumea umană își pregătește propria dispariție. Dar în baza unor observații a modului de comportament, de afirmare a tinerei generații în societatea contemporană, avem rezerve vis-a-vi de acceptarea de către ea a imperativului categoric kantian. În comunitățile ce trăesc în modelul democrațiilor liberale, în care accentul se pune pe libertatea individului imperativul lui „trebuie”, „este de datoria mea” are puține șanse să fie acceptat cu atât mai mult că observațiile le cumulez în rândurile tineretului studios, grupul de elită al tineretului. Și dacă printre cei preocupați de valorificarea propriului potențial cognitiv – studenții, masteranzii, doar 25% - 30%, reușesc în timpul studiilor să-și manifeste responsabilitatea, apoi ce concluzii am putea deduce referindu-ne la întregul grup social – tineretul? Reieșind din constatarea respectivă susținem necesitatea inițierii unui proiect de investigație științifică axat pe elaborarea mecanismului explorării eficiente a spiritualității umane, la baza căruia ar sta teza liberalilor în conformitate cu care condiția existenței individuale este libertatea.

Așadar, în aprecierea adecvată a condiției existențiale a omului contemporan am înscris unele realizări: am înțeles că omul este o ființă complexă, înzestrată cu o natură triplă (bio-psiho-socioculturală); am constatat că știința și filosofia sunt chemate să exploreze potențialul cognitiv și creativ al omului și în așa fel să-i ofere șansa supraviețuirii lui Homo sapiens sapiens; cunoaștem domeniile științei contemporane (etica, bioetica, bioetica socială), care redimensionează problemele filosofiei practice și dispun de mijloacele necesare pentru a-i explica omului contemporan: de ce el trebuie neapărat să-și schimbe atitudinea față de mediul ambiant, abordarea propriilor necesități. Oferindu-i omului o caracteristică amplă a ceea ce urmează, dacă n-are loc schimbarea mentalității lui Homo economicus, filosofii și savanții vor reuși să-l

sensibilizeze pe om, să-l determine să aleagă rațional, adică conștient, prioritățile vieții în sensul extins al noțiunii. La moment ne confruntăm cu consecințele alegerii egoiste a ființei superioare, care și-a însușit posibilitățile, dar are restanțe la capitolul – responsabilități. Ultimele două decenii în analiza responsabilității înscriu realizări considerabile [7]. Este important ca aceste lucrări fundamentale să fie citite cu atenție, să contribuie la înțelegerea că omenirea nu mai are timp pentru meditații abstracte, că actuală și semnificativă devine alegerea rațională a lui „A Fi” și respectiv acceptarea și respectarea strictă a condițiilor acesteia.

Bibliografie

1. Гуссерль Э. *Кризис европейских наук и трансцендентальная феноменология* // Вопросы философии, 1992, №7.
2. Roșca Ludmila. *Supraviețuirea, moralitatea și potențialul personalității umane: analiză teoretico-metodologică*, Monografie. – Chișinău: CEP UASM, 2007. - 330 p.
3. Ralea Mihai. *Explicarea omului*. Scrieri. Vol.1. – București: Ed.Minerva, 1972. – 275 p.
4. Există mai multe interpretări ale acestui aspect al vieții umane. Trecerea de la epoca preistorică la societatea organizată sub aspect politico-administrativ, de exemplu este analizată de reprezentanții teoriei contractului social: J.Locke, T.Hobbes, H.Grotius, Montesquieu ș.a. În filosofia românească contemporană acestui subiect îi consacră un studiu monografic Lucian Blaga. Este vorba despre lucrarea „Ființa istorică” etc.
5. Каган М.С. *Вновь о сущности человека* // Отчуждение человека в перспективе глобализации мира. Сборник статей. Выпуск 1. Под ред. Б. В. Маркова. - Санкт – Петербург: Изд. «Петрополис», 2001. – 352 p.
6. Teodor N.Țirdea, *Bioetica socială în raport cu etica biologică: analiză metodologică și teoretico-comparativă/ Strategia supraviețuirii din perspectiva bioeticii, filosofiei și medicinei*. Culegere de articole științifice. Vol.2, sub redacția dr.hab.în filos., prof.univ. Teodor N.Țirdea. – Chișinău: Print-Caro, 2012. - 232 p.
7. Канке М.А. *Этика ответственности. Теория морали будущего*, - Москва: Логос, 2003. – 400 p.

MEMORIA SOCIALĂ ȘI INFORMAȚIA SOCIALĂ– SURSE FUNDAMENTALE ÎN STRATEGIA DE ASIGURARE A SECURITĂȚII UMANE:ASPECTE TEORETICO-METODOLOGICE

Alina Rotari

Catedra Filosofie și Bioetică, USMF „Nicolae Testemițanu”

Summary

Social memory and social information – fundamental sources in the strategy of insurance of human security: theoretical and methodological aspects

Social memory is an important security requirement, which enables to establish and maintain the specific relationships, in which is realize the reproduction, circulation, communication and exchange of information for security. And within it, social information becomes a necessity for identification and evaluation of dysfunctions, vulnerabilities, risks, threats or attacks, which potentially receives social value and even being recognized as “information for security”.

Rezumat

Memoria socială reprezintă o condiție de securitate importantă, care permite stabilirea și menținerea unor relații specifice, în cadrul cărora se realizează reproducerea, circulația, comunicarea și schimbul de informații pentru securitate. Iar în cadrul acesteea, informația socială devine o necesitate pentru identificarea și evaluarea disfuncțiilor, vulnerabilităților, riscurilor,